

MÀRIUS SAMPERE: L'ENIGMA IRRESOLUBLE

La poesia de Màrius Sampere ja fa uns anys que és considerada cabdal dins de la literatura catalana contemporània. Potser el fet d'haver estat sempre un poeta fidel a la seva recerca personal, lluny de les modes literàries que s'anaven succeint, i fins i tot, d'haver-se desmarcat de l'anomenada poesia social, amb la qual van voler relacionar-lo alguns crítics als anys 70, han estat les causes que han posat el reconeixement literari fins ara fa uns anys. Ser un poeta original, amb veu pròpia, té el seu preu, tot i que el temps acostuma a posar a cadascú en el seu lloc i ara ja, en l'àmbit poètic català, ningú no dubta de la importància de l'obra de Màrius Sampere.

Neix a Barcelona el 28 de desembre de l'any 1928 i la seva vida transcorre entre Barcelona, Sant Adrià del Besòs i Badalona. A més, se sent molt vinculat a la ciutat de Santa Coloma on va treballar durant alguns anys. És, doncs, un poeta urbà i no només perquè visqui sempre en aquest entorn sinó també perquè la seva poesia se'n fa resó. Són molts els seus poemes en què apareixen elements propis de la ciutat. El desordre de la gran urbs també representa el desordre de l'existència, i es converteix en símbol recurrent de la poesia samperiana. Professionalment s'ha dedicat a la música, ha format part del Grup Estrop, i a la fotografia, i col·labora també en algunes publicacions com a articulista.

Com en la majoria d'escriptors no hi ha una data precisa del moment en què s'inicia la seva producció poètica. Sí que podem precisar, però, la data del primer premi que obté amb el seu primer llibre, *L'home i el límit*, Premi Carles Riba el 1963, tot i que no es publicarà fins el 1968. El segon llibre, *Poemes de baixa freqüència*, guanya el Premi Ribas i Carreras el 1975 i s'edita el 1976 a Edicions 62. El tercer llibre, *Samsara*, guanya el Premi Jordi de Sant Jordi el 1982. A partir d'aquí les obres se succeixen amb més regularitat, i s'inicia una relació estable amb les editorials (primer Columna i després Proa) que fa que els seus llibres es publiquin de forma continuada: *Llibre de les inauguracions*, Premi Miquel de Palol 1984, *Oniris i el*

tret del caçador, 1987, *L'ocell que udola*, 1990, *La taula i les estrelles*, 1992, *La cançó de la metamorfosi*, 1995, *Demiúrgia*, 1996, llibre pel qual rep el premi de poesia que atorga la Institució de les Lletres Catalanes, *Thanatos suite*, 1997, on els poemes apareixen en una versió bilingüe català-castellà que fa el mateix autor, *Subllum*, l'any 2000, que rep el Premi Crítica Serra d'Or de poesia, i *Les imminències*, el 2002, que és guardonat amb el Premi Ciutat de Barcelona de literatura catalana i el Premi Nacional de la Crítica de poesia. El 1999 surt una antologia titulada *Si no fos en secret*, a càrrec de Sam Abrams i Jaume Subirana, antologia molt necessària per aquelles persones que descobreixen el poeta en aquests darrers anys i tenen grans dificultats per aconseguir els seus llibres anteriors ja que molts estan exhaurits. Ara mateix Sam Abrams està treballant també en l'edició de les obres completes de Màrius Sampere.

La seva poesia sorgeix, sobretot, com a recerca del sentit de l'existència, tot fent del dubte l'impuls creador: *Només el dubte / arriba intacte, o més gran, a l'endemà. (La cançó de la metamorfosi)*. És aquest enigma el que dona cos a la seva poesia. Vull destacar, però, que no ho fa des d'un vessant filosòfic allunyat del viure quotidià sinó rabiosament adherit al goig de viure. Tots els plaers que ens dona la vida tenen el regust inevitable de la fi que s'acosta. No podem saber quan ni com, però la mort és ineludible i d'alguna manera la consciència de la vida és alhora la consciència de la mort. Això és especialment manifest al llibre *Oniris i el tret del caçador*, que d'alguna manera inicia una mitologia personal de l'autor. Oniris, l'ocell que vola dormit, es desperta del seu somni a causa del tret del caçador, i en aquell mateix instant que pren consciència de la vida descobreix el seu terrible final, la mort. Aquesta és la nostra tragèdia, ja que tots nosaltres som Oniris: *El tret perfora-no podia ser!- / el pit més pur de tots i Oniris cau / i es desperta per morir*.

L'existencialisme de Màrius Sampere recorre la seva obra i en destaca bàsicament dos aspectes: d'una banda el dolor que comporta viure sempre com en temps de descompte, amb la certesa que els nostres actes més repetits poden, sobtadament, esdevenir els últims: *Perquè de sobte / som; de sobte, no. (Llibre de les inauguracions)*.

De l'altra, hi ha la figura de Déu, el més gran culpable d'aquesta situació. Són molts els poemes on el poeta parla d'aquesta figura divina o bé parla directament amb la divinitat a qui anomena de moltes maneres: *Pare, Prestidigitador, Caçador, Demiürg*. De vegades hi podem identificar fàcilment la figura del Déu cristià a qui Màrius Sampere qüestiona la seva crueltat, la seva indiferència davant el dolor dels humans i molt especialment la seva absència: *digue'm, oh, bon Déu, / de les meves joguines trencades, / per què estàs tan callat? (La taula i les estrelles); i no trobar-te mai ni enlloc ni al punt / central / de la desesperació, tal com volies. (Demiúrgia)*.

Els seus poemes expressen magistralment la paradoxa del qui no pot creure però ha de creure encara que només sigui per descarregar, per esbrincar el responsable d'aquest desgavell que és la vida. Constantment subverteix els elements bàsics de la religió catòlica com ara la salvació, l'absolució, el perdó i el pecat per dotar-los d'una dimensió humana, més a l'abast dels mortals: *Senyor, Senyor, no ens perdonis, perquè no hem fet res! (Demiúrgia)* I és que per Màrius Sampere els mortals disposem d'una salvació només nostra: l'amor humà, molt especialment en el seu aspecte físic. No és aquest el cas de Déu qui amb tot el seu poder roman sol, etern però sol: *en què somia Ell— ara tan tard—, / el qui acumula / piles de tresors i de flassades dobles per al fred / terrible / de no conèixer Dona, de no haver-hi mare / per a ningú ni enlloc? (Demiúrgia)* Aquesta és la petita venjança del poeta envers Déu. I és que el fet d'estimar ens permet albirar, encara que sigui breument, l'eternitat: *Llavors, / avancem les mans, palpem l'objecte / estimat, ens el quedem, i no volem / cap més regne. (Oniris i el tret del caçador)*.

De vegades, la figura divina no és més que l'invent dels mortals per sobreviure, traspasant al poeta el poder extraordinari de la creació: *Però, mai, ho sents?, mai de la vida / que dones a tornar, / no podràs saber, ni que poguessis, què serà de tu si jo no torno! (Llibre de les inauguracions)*.

D'altra banda, la queixa de Màrius Sampere no té a veure només amb el fet que el nostre temps de viure sigui limitat sinó que, a més, les maneres de morir violen sense concessions la dignitat humana.

Aquest sentiment es fa molt palès al llibre *Thanatos suite*, llibre editat en català i castellà, on un home jau moribund esperant la mort enmig de la fredor de l'hospital, fet que impedeix una trobada de l'home i la mort en la intimitat per un traspàs tranquil i digne: *Molt més dolent, encara, que robar la vida / és ajornar la mort / quan la carn, adobada / amb l'herba negra, finalment fumeja / d'olor de res i d'esperit, quan la dent d'or / de l'Amo la glateix.* (*Thanatos suite*) Però no només aquí el poeta es lamenta del dolor físic que tan sovint va lligat a la mort: *Pare, el dolor no calia, / ni les agulles punitives ni el xerric / de les dents en vida, ni la suor freda / ni el tumor fosfòric, ni la nafra / que va estenent-se com un llac nocturn.* (*Oniris i el tret del caçador*).

Més enllà de la mort sembla que les alternatives que proposa Màrius Sampere des dels seus versos són tan paradoxals com la mateixa concepció de Déu. I és lògic que sigui així. Hi ha molts poemes carregats de la desesperança de l'incrèdul, convençut que l'únic que ens espera és la descomposició de la matèria: *Ho sé, no hi ha res més.* (*La cançó de la metamorfosi*); *tot cau, / tot plou / cap al fons de l'única pietat: la mort.* (*Llibre de les inauguracions*) En d'altres, però, s'adverteix la trobada en el més enllà amb tots els desapareguts, especialment amb aquells que el poeta estima amb la més infinita tendresa: *Cal ignorar fins a l'últim instant / en quina mena de nit estrel·lada / ens trobarem, tots dos, més sols que mai.* (*Oniris i el tret del caçador*) Entre aquests hi ha la seva mare, figura que apareix tot sovint, sempre evocada amb molt amor i respecte: *perquè ma mare, / que dorm profundament, és la més bella / ombra immortal, habitant de la nit.* (*Subllum*) D'alguna manera, el poeta se sent en deute amb ella i tots els altres ancestres que han fet possible la seva existència, igual que ell farà possible l'existència dels qui han de venir, com si després de la mort mantinguéssim encara una força que fes possible la vida dels altres. El poema *Koan de Demiúrgia* n'és un exemple molt clar: *Em dic Màrius i vaig néixer, m'hi ajudaren / legions de dimonis, entre els quals hi havia / els meus pares, els darrers ancestres / i sens dubte els més bells.(...) / També a vosaltres / us cridaran pel vostre nom / i naixereu, també us hi ajudaran / legions de dimonis, un dels quals seré jo.* (*Demiúrgia*).

El llenguatge de Màrius Sampere és aspre i dur, fins i tot «poc artístic», com diu Jaume Subirana, en el sentit que no s'enfila pel camí de la bellesa sinó pel del misteri, i no es tracta d'un tresor allò que cerca el poeta sinó l'explicació del dolor de viure sabent que cal morir. Els seus poemes estan plens d'encavalcaments abruptes, d'oracions que s'acaben més enllà del vers, tallat, sovint, en el punt més fràgil: *Treus el cap per l'adolorida / obertura de la molsa. (Les imminències); I cau la nit / i les recull la pala / mecànica de la nit (Subllum)*. Abunden també les enumeracions, sovint caòtiques i sorprenents, perquè sempre inclouen algun element que no te l'esperaves: *Des del nostre amor / no gaire alt ni baix, suficient, / podem veure el diari desplegat, / el televisor, les finestres veïnes, el temps transcorregut... (Oniris i el tret del caçador)*. De vegades, el dolor de viure es destil·la amb fina ironia des dels seus poemes, on el poeta es permet de riure's de si mateix, de Déu i de la transcendència.

La mètrica és lliure i irregular sense cenyir-se a composicions fixes, i tot i que, en algun llibre, com és *Demiúrgia* hi predominin els poemes llargs, les seves composicions solen ser curtes i, per això, de vegades molt sentencioses, ja que amb poques paraules passem de l'acte més quotidià, com compartir la taula de dinar, a la més dubtosa i dubtada de les transcendències.

Tota la poesia de Màrius Sampere és una recerca insaciable, un immens interrogant que s'obre en cada poema i no s'acaba de tancar tot i que les aproximacions siguin moltes i variades. L'enigma no es resol i aquest és l'impuls constant que engega cada poema: *jo sé que romanc al llindar del misteri. (Llibre de les inauguracions)*.

MARGARIDA CODINA CARBONELL